

Confessions d'un musulmà decebut

Salman Rushdie conta la seua versió de l'islam

L'autor de *Versos satànics*, "un musulmà de cebut", explica a una periodista les seues impressions sobre l'islam.

Q uè pensa sobre la prohibició del seu lli-

bre?

—Fou molt trist, per a mi, i m'és dolorós parlar-ne. M'és més fàcil evocar-ho sota un altre angle, polític i comercial. Tothom diu que això ha fet que el llibre es venguera. No pense això, jo. Estic impressionat per tota la xerrameca que ha suscitat aquest afer i per la manera en què el públic s'ho ha empassat. Gent que no ha llegit el llibre i que diu: "No el llegiu, és una merda". Només tinc una esperança: aquests comentaris tan sols són conseqüència pudenta i temporal provocada per tota aquesta agitació. Quan torne la tranquil·litat, la gent llegirà el llibre.

—L'Índia ha estat el primer país a censurar el llibre, ¿què li sembla, això?

—En tot el món, siga quin siga l'assumpte sensible, hi ha gent que dóna bones raons en favor de la censura, tant a Irlanda del Nord com a l'Àfrica del Sud. Es tracta de saber si s'accepta de viure en un món com aquest, en un món que fabrica tota classe de falsos raonaments, precisament, per tal d'evitar exposar-se a algunes idees. Vista l'espècie de governs que regnen als països musulmans, la seua reacció no m'ha sorprès gens.

A l'Índia, però, ho trobe terrible, perquè això demostra que l'Índia és al vesant dolent. És trist, i més si es té en compte que jo sempre havia pensat que l'islam de l'Índia era la versió més atractiva d'aquest vell animal.

Els musulmans indis no són ni gent intolerant ni exigent. Jo mateix he estat educat com un musulmà indi i he passat la meua joventut en aquest ambient. Era una comunitat ben curiosa, amb l'esperit obert. ¿L'islam ortodox prohibeix reproduir imatges del profeta? Caixmir n'és ple, i d'imatges de sants i de zialets a les vores de les carreteres, al costat dels

quals els fidels depositen flors i dolços... això és el que prohibeixen els guardians de l'islam àrab. Tota la tragèdia és ací. ¿Com és que els musulmans indis són incapaços de defensar l'islam tolerant que els agrada practicar? En fi, visquem d'esperança. Tot canviarà, però... ¿quan?

—Els musulmans de l'Índia són una espècie en via de desaparició, o bé emigren al Pakistan o bé perden a poc a poc la seua identitat.

—Sí, i això només és el començament dels seus problemes. Vaig fer un documental per a la BBC sobre aquest as-

empedreït que vol escriure el seu Alcorà que descriuen els seus enemics?

—Sí, supose que sóc un "musulmà decebut" perquè he estat molt més religiós que noho sóc ara. En aquest sentit, sí, estic "decebut" perquè ja no puc creure en Déu. No, ja no crec en l'existència d'un Ésser Superior que es passeja pel cel. Tanmateix, he estat modelat per la cultura musulmana més que per cap altra. He estat un estudiós de l'islam, etc., avui, però, no puc dir que tinga la més mínima fe religiosa. Això seria mentir. Llavors, sí, sóc un "decebut".

tics, que titula el seu poema "Les ribes de sang", per exemple, trauc aquesta frase de la dreta. Hi faig, amb això, una referència clara al famós discurs d'Enoch Powell, el fundador del Front Nacional, qui, al començament dels anys 70, predeia "ribes de sang als carrers" si Anglaterra acollia immigrants. Moltes vegades he procedit així, quan els mullahs m'ataquen, ningú no se n'adona, d'aquestes coses. Jo m'ature ací. Aquestes referències són massa complicades per a una persona que no conega detalladament l'islam i el seu context. Al capdavant, importa poc, perquè això no és la causa de la seua ràbia. El que els mullahs no toleren en absolut és que jo escriga sobre aquests temes.

—Jo també sóc musulmana i no he trobat res tan ofensiu com això als Versos satànics. I, a més a més, cal que l'islam accepte el debat d'idees d'aquesta fi de segle.

—Conec molts musulmans que senten el mateix i que passen hores i hores als cafès discutint sobre els mateixos temes que nosaltres. No pretenc ser el primer que ha reflexionat sobre això. Al centre de tot, hi ha el text, el relat fonamental, i el problema rau a saber qui té el poder d'interpretar-lo o, fins i tot, d'apropar-s'hi. El que ens diuen els mullahs, i Déu sap qui més, és que ells són els únics musulmans que mereixen aquest poder, igual que, d'un altre costat, detenen tots els altres: financer, polític i religiós. És un debat tan apassionant que va molt més enllà de l'islam. A tot arreu hi ha gent que monopolitza els llibres sagrats. Mira el que ha passat amb el judaisme arran de l'eixida del llibre de Philip Roth *Goodbye, Columbus*. La mateixa inquietud que entre els cristians a propòsit de *L'última temptació de Crist*. Ens veiem obligats a dir que aquesta fi de segle és marcada pel reviscolament de la devoció.

—La mala sort de l'islam és que no ha viscut la reforma protestant, que mai no s'hi ha discutit sobre el sentit de la religió. Caldria pensar si l'islam vol assumir el segle XXI.

—Malgrat totes les disputes al voltant de la pel·lícula de Scorsese, en el cristianisme i en el judaisme és possible posar en dubte la mateixa existència de Crist, sense, per això, haver de ser condemnat a mort. Des d'aquesta perspectiva l'islam s'ha endarrerit, li manca una tradició escèptica. S'ha comparat el que ha passat amb la meua novel·la amb el que

sumpte, hi parlava de l'acreixement inevitable dels conflictes religiosos a l'Índia. El documental va ser prohibit perquè es va convertir en el començament d'una lluita política.

—L'altre documental que ha produït per a la BBC, sobre la generació que s'ha fet gran després de la independència de l'Índia, també ha estat censurat.

—El drama dels països que practiquen la censura és que mantenen la gent en una ignorància de tals dimensions que no poden interpretar ni l'escepticisme ni la ironia. Davant d'un somrius, hi veuen signes d'hostilitat, insults, és a dir, el començament d'una guerra, cosa que em sembla de bojós! Per a mi aquesta és la pesta més purulenta de la censura.

—¿Se sent "el musulmà decebut i

Els arguments que exhibeixen els grups musulmans contra el meu llibre són de dues classes: allò que pareixen ser i el que realment són. Aparentment, les seues acusacions pareixen molt específiques, totes, i atenyen uns punts molt concrets. Em retrauen, per exemple, de tractar les dones del profeta com a prostitutes, cosa que no he fet. També m'acusen d'haver ridiculitzat el profeta amb el sobrenom de Mahound, que és considerat com pejoratiu quan al llibre precise ben clarament que ho faig per retornar a aquesta paraula el sentit que tenia originalment. Tota la meua novel·la és plena d'aquestes temptatives de reapropriacions de noms i de locucions, l'ús dels quals ha esdevingut tabú per raons intolerables. El poeta dels Versos satà-

ha passat amb el premi Nobel Naguib Mahfuz. Trenta anys després de la publicació un dels seus llibres encara és prohibit al Caire: quan els teòlegs de la Universitat Al Azhar del Caire van fer pública la fatwah contra el meu llibre, han aprofitat per reactualitzar la fatwah contra el de Mahfuz. Premi Nobel de Literatura o no, res de tocar la religió. L'advertiment és clar. Veritablement, ens trobem paralizats per l'obscurantisme. Em pose malalt de veure la meua comunitat excloure's d'aquesta manera del procés imaginatiu i de l'evolució del saber. Només tenim dret a una interpretació literalment malaltissa. Anar a la recerca d'aquest saber és ser un criminal.

Prenem tota la història dels Versos satànics: en vaig tenir la idea treballant sobre la biografia de l'arcàngel Gabriel. Vaig començar a aplegar històries en què apareixia l'arcàngel. Després vaig voler demostrar que la força de la religió podia girar-se contra els seus mateixos fidels, que la religió, que al cap i a la fi ha estat inventada com un codi de bona conducta entre homes de bona voluntat podia transformar-se en una força malèfica, que la religió pot devorar els seus fills. Així és com hi analitze la revolució de Khomeyni. És cert que es tracta d'una revolució popular que només podia sorgir de les mesquites perquè només les mesquites podien aplegar tants fidels com la classe mitjana o els sindicats.

Però a partir de la victòria, la revolució devorà a tothom: els seguidors, els sindicats, la burgesia o els grups feministes. Devorà també els socialistes i, per acabar, es va quedar solament amb uns buròcrates farts i inflats. Això és el que volia mostrar en un llibre, de la manera més forta possible: com és de difícil, a vegades, separar el bé del mal. L'imam que hi descriu no és Khomeyni, com l'oponent tampoc no és el xa. És una novel·la, cosa que no significa que la paràbola siga gratuïta.

—Aquesta història de la fatwah ha concentrat l'atenció sobre la fe. A mi mateixa em pareix, sobretot, que el llibre gira al voltant del problema de la identitat.

—Sí, volia descriure el daltabaix de la consciència individual provocada per la immigració i, més enllà, com aquest daltabaix afecta tota una comunitat i la seua cultura. Sempre m'ha sorprès la diferència entre la immigració a Europa i la d'Amèrica. A Europa unes cultures anti-

gues han de trobar el seu lloc en una altra cultura antiga. Islam i cristiandat, o també budisme enfront de tot això. Un contrast increïble. Mentre que als Estats Units, en el fons, es tracta d'un territori més aviat verge. Això fa nàixer tota una altra classe de problemes i tensions. Des d'un cert punt de vista, els *Versos satànics* no es relacionen, doncs, amb la tradició novel·lística americana que descriu l'arribada dels immigrants al Nou Món. A Europa la plana no és blanca. Hi ha fricció entre dues velles cultures, al mínim entrebanc, tothom evoca les croades. Ni més ni menys. La meua experiència és encara més particular, vaig créixer a Bombai, on la presència d'Occident és molt més forta que a Nova Delhi. Així doncs, no es pot dir que primer he tingut una educació purament indi per caure, de seguida, en una altra, totalment occidental. De menut ja vivia aquesta mescla. Una mescla de cultures que no és igual que la d'Occident, però que existeix i que continua existint en mi, o almenys així ho pense. És la naturalesa d'aquesta barreja, aquest jo híbrid, el que he volgut contar als Versos satànics. També he d'admetre que tinc una espècie de visió moral del món: tracte de trobar un significat espiritual a la conducta humana, un sistema de valors que no necessite cap aprovació exterior o que no repose sobre un absolut moral com ara Déu, el dimoni o el llibre sagrat. Crec que això ho tenim tots dins nostre, que no tenim cap necessitat d'anar a cercar la divinitat a l'exterior. Ni el dimoni, tampoc. Sí, ho tenim dins nosaltres, tot això, contínuament en moviment.

Una persona pot ser tota bondat i fer el mal al segon següent. Potser és banal de dir, però cal repetir-ho quan observem fins a quin punt la consciència d'u mateix s'ha mostrat inestable i canviant al llarg del segle XX.

—¿Ara, escriu?

—Essencialment relats, és molt més agradable després d'haver passat tant de temps sobre una novel·la tan llarga. A més, des de fa molt de temps li dec un llibre al meu fill. Vaig cometre la imprudència de prometre-li'l, i ell m'ho recorda tan sovint que caldrà que m'execute jo mateix. En tot cas, no vull sentir parlar, de moment, de personatges vestits ridículament, amb grans nassos i banyes. He trencat amb el realisme màgic.

—¿No més monstres, llavors?

—No, sinó éssers humans com vostè i jo. En el fons, el que sempre he buscat ha estat l'home, sota les màscares amb què es disfressa. Les banyes i el nas no són les coses que més m'han interessat dels meus dos personatges, com sap ben bé, sinó les seues ànimes. El que Saladin Chamcha aprèn quan veu morir son pare, la manera en què això el transforma i fa d'ell un veritable home. He viscut tot això amb ell, al mateix temps que ell, i crega'm n'he eixit tan canviat com ell. Avui, la humanitat sense més em diu molt més que els nassos màgics, i cada vegada més serà ella el tema dels meus llibres.

—A vegades se'l compara amb Gabriel García Márquez, ¿què li sembla, això?

—Per a mi no hi ha massa semblances. De tota manera, jo no havia llegit res d'ell quan vaig escriure la meua primera novel·la. Tanmateix pense que hi ha una certa afinitat entre nosaltres, alguns trets comuns que, d'un altre costat, ens sobrepassen i són els mateixos de tota una família d'escriptors que estimen que el naturalisme no és suficient. Entre els contemporanis, citaria Italo Calvino, Gunther Grass i Milan Kundera. De la vella escola, Gogol o Dickens. També he pouat la meua inspiració en les històries índies i he trobat una forma d'escriptura en *Les mil i una nits*. És allí, en un lloc on u no s'ho esperaria mai, on he trobat la tradició fantàstica de la cultura espanyola que, en el fons, es remunta a l'època en què els àrabs introduïren *Les mil i una nits* a Espanya. Es pot dir que el realisme màgic espanyol poua en la mateixa font que jo, filtrada per tradicions diferents.

La meua infantesa ha estat plagada de cavalls voladors i d'objectes invisibles. Tot això m'agradava. Per a mi era el bressol de tots els relats.

El que em pareix extraordinari en García Márquez és que la seua escriptura es basa en una visió pobletana del món. Ell pren la realitat tal com és viscuda per les gens de Macondo i l'eleva per damunt de la vida de la ciutat. Així, les seues xiques poden ascendir al cel, i sense sorprendre, igual que un senzill carro pot esdevenir el més extravagant dels universos. Aquesta inversió de la percepció dóna a l'escriptura la seua qualitat romàntica.

—És el que fa amb Ayesha, la jove vestida de papallones dels *Versos satànics*...

—Jo més aviat sóc un escriptor de ciutat, per naturalesa. I allí, per primera vegada en la meua vida, he estat capaç d'escriure un passatge que ocorre en la campinya índia. És la part de què estic més content. A la fi he aconseguit eixir de la ciutat.

—Parlem d'Ayesha, ¿per què era allí?

—La història va ocórrer realment. Una certa Ayesha aconsegueix convèncer tot un llogarret per a començar un pelegrinatge travessant les aigües, i tothom s'ofega. Això va passar al Pakistan, en un poblet xiïta. Quan un centenar de persones il·letrades i pobres són disposades, a partir de les paraules d'una adolescent, a deixar endarrere les seues cases i les seues collites perquè pensen que l'oceà s'obrirà al seu davant, llavors ja teniu una idea del que és la fe.

—Això depèn del seu nivell d'educació, ¿no ho creu així?

—A la novel·la, la dona del propietari no és menys crèdula que el pobre sense sostre. Dhiren Bhagat, corresponsal del Guardian a l'Índia, era deixeble del gurú Satya Sai Baba. A l'Índia això no és gens excepcional. Moltes persones excel·lentment educades tenen un gurú que segueixen en tot.

—Però, tanmateix, no per les aigües...

—¿Per què no? Realment no és tan extravagant com posar un ciri a un sant es perant que faça un miracle. Personalment, és clar, ningú no em farà creure que les ones s'obriran al meu davant. A més, passe el que passe, sé nadar. Però ho repetesc, he escrit *Versos satànics* tant per comprendre el que sentien els altres com per donar la meua opinió sobre el món. Saul Bellow escriu que vivim una època obsessionada per la realitat. Els seus personatges són "professors de realitat", tots, que ens diuen "és així i no d'una altra manera". Doncs bé, jo no sóc un d'ells, per això estic molt satisfet de l'ambigüitat d'aquest passatge de la novel·la. El propietari experimenta la veracitat del miracle: finalment les ones s'han separat.

Sempre s'ho pot explicar recordant que està afamat i malalt, que és víctima de tota classe d'al·lucinacions, però, ¿qui us assegura que és això? ¿Qui us assegura que el miracle no s'ha produït? He deixat la resposta al dubte perquè no vull reduir els miracles a una simple explicació clínica.

Amina Meer

Trad.: Vicent Hernández Esteve.